

Nr 6

Utlåtande i anledning av motioner angående de hemarbetandes situation och angående en ekonomisk värdering av hemarbete.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats

dels de likalydande motionerna I: 50 av herr *Bengtson* samt II: 57 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning av möjligheterna till en socialekonomisk lösning av hemarbetarnas situation i enlighet med motionernas syfte;

dels de likalydande motionerna I: 302 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 414 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom samordning och komplettering av gjorda undersökningar ombesörjer en ekonomisk värdering av det produktiva arbete som utförs i hemmen.

Utskottet har upptagit motionerna till behandling samtidigt.

I motionerna I: 50 och II: 57 anføres att för den grupp kvinnor, som av egen vilja väljer hemarbetet och för de kvinnor, som hänvisats härtill på grund av bristfälliga åtaganden från samhällets sida i fråga om barntillsyn, uppstår en ekonomisk situation som är klart diskriminerande jämförd med den för de utanför hemmet arbetande. De trygghetsreformer som genomförts och vilka är avsedda för alla medborgare här i landet omfattar i stort sett inte alls de hemarbetande kvinnorna. I fråga om både sjukförsäkring och andra trygghetsreformer ankommer det på dem att ta egna initiativ för att få tillräckliga förmåner. Anledningen härtill är att några exakta siffror som kan belysa det ekonomiska värdet av hemservice i dess vidaste bemärkelse inte föreligger. En rad detaljundersökningar har visserligen gjorts, men någon paketlösning har inte åstadkommits. Ansträngningarna bör enligt motionärerna inriktas på att ställa in hemarbetet i ett samhälls-ekonomiskt perspektiv, varvid det är av största vikt att ingående utredning kommer till stånd för att belysa värdet av hemservicen.

Motionärerna förordar en »hemekonomisk» reform, en socialekonomisk lösning av hemarbetarens situation, som innebär att det stöd hon bör få från samhället för sina tjänster kan ligga till grund för beräkningen av sjukförsäkring, ATP etc. Förslagsvis kunde det motsvara barndaghem-

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 11 saml. Nr 6

kostnaderna. I princip bör stödet beskattas samtidigt som det skall betraktas som en inkomst av tjänst med rätt till ATP-poäng o. d. Reformen kräver ett omfattande utredningsarbete för att inordna de hemarbetande i sociallagstiftningen och skapa faktiska förutsättningar för fritt val mellan hemarbete och annat arbete.

I motionerna I: 302 och II: 414 anförs att syftet med de undersökningar som gjordes på 1950-talet beträffande det ekonomiska värdet av det produktiva arbete som utförs i hemmen var främst att få en ekonomisk grund att utgå ifrån, när det gällde att försöka inplacera de hemarbetande kvinnorna i vårt pensions- och socialförsäkringssystem i övrigt. Detta syfte kvarstår och har ökat i styrka, men nya aspekter på den ekonomiska uppskattningen av hemarbetet har tillkommit genom den ökande omfattningen av servicehus och serviceområden.

Svårigheten att värdera hemarbetet ligger, framhåller motionärerna, i det förhållandet att detta starkt varierar såväl ekonomiskt som tidsmässigt från familj till familj. Det är beroende av familjens storlek, den hemarbetandes utbildning för sitt arbete, arbetstakten, bostadens storlek och inredning liksom familjens storlek och antalet familjemedlemmar som deltar i arbetet. Men metoderna har ökat att mäta det ekonomiska värdet av den arbetsinsats som åtgår för barnavården, tvätt, inköp, klädsömnad, lagring av livsmedel m. m.

Under senare år har undersökningar gjorts i statlig regi eller privat med statliga bidrag för att exempelvis ekonomiskt värdera vad som lönar sig »att göra själv» och vad man sparar eller »ger ut» av pengar genom att anlita alla de tjänster som industrin ställer till förfogande. Dessa undersökningar ingår som ett väsentligt led i konsumentupplysningen och i de nu så aktuella åtgärderna för att skapa kunniga konsumenter av betydelse för den framtida produktionsprocessens inriktning. Även om svårigheter kvarstår på grund av variationen i familjeförhållanden m. m. har nya möjligheter öppnats för undersökningar på detta område, som ger ett starkare underlag än vad vi nu har för att bedöma det ekonomiska värdet av hemarbetet. Ett ingående studium av detta är inte endast värdefullt utan nödvändigt. Det kan i första hand ske genom en samordning, komplettering och utökning av de undersökningar som redan gjorts.

Tidigare behandling, utredningar m. m.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen behandlat olika delfrågor beträffande socialförsäkring och pension för hemarbetande kvinnor. Motioner med förslag om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsörd för hemarbetande kvinnor har avstyrkts av andra lagutskottet (utlåtande 71/1965, 11/1966, 6/1967 och 20/1968) och avslagits av riksdagen.

Vidare har motioner med förslag om rätt för hemarbetande kvinnor att

tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för de år då de vårdar barn i de tidigare uppväxtåren avstyrkts av andra lagutskottet (utlåtande 39/1966) och lämnats utan åtgärd av riksdagen.

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner med hemställan om utredning av förslag rörande allmän egenpension. Andra lagutskottet föreslog (utlåtande 53/1966) att motionerna skulle överlämnas till pensionsförsäkringskommittén. Riksdagen godkände utlåtandet.

Andra lagutskottet behandlade vid 1967 års riksdag motioner med syfte dels till förbättring av sjukpenningen för husmödrar, i synnerhet för dem med hemmavarande minderåriga barn, dels till högre ekonomisk uppskattning av arbete i hemmet i andra sammanhang inom socialförsäkrings-systemet. Utskottet avstyrkte motionerna (utlåtande 29/1967) som avlogs av riksdagen.

1968 års riksdag har i anledning av motioner med begäran om vidgad möjlighet till frivillig sjukpenningförsäkring anhållit om utredning härom (andra lagutskottets utlåtande nr 49/1968). Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t har överlämnats till familjepolitiska kommittén.

Allmänna beredningsutskottet behandlade i utlåtande 10/1968 motioner med begäran om utredning av möjligheterna till en socialekonomisk lösning av de hemarbetandes situation. Utskottet fann därvid att stora ansträngningar gjorts för att värdera det arbete som kvinnor utför i hemmet såväl med vård av barn som i övrigt samt för att trygga de hemarbetande kvinnornas ekonomiska ställning. Utskottet anförde vidare att olika utredningar behandlade frågor rörande exempelvis vårdbidrag, sjukförsäkring, pension, makars rättsliga förhållanden och bostadsservice samt fann att motionärernas önskemål om utredning måste anses tillgodosedda genom redan tillsatta utredningars arbete. Utskottet avstyrkte bifall till motionerna, vilka avlogs av riksdagen.

I samma utlåtande nämndes vissa utredningar angående barnkostnader såsom Betänkande om barnkostnadernas fördelning (SOU 1946: 6), en utredning publicerad 1951 (Sociala Meddelanden 1951: 5), betänkandet Samhället och barnfamiljerna (SOU 1955: 29) samt Kostnader för barns konsumtion, vård och uppfostran 1958 och 1961 (Sociala Meddelanden 1961: 6).

Vidare har den år 1962 tillsatta familjeberedningen avgivit betänkandena Ökat stöd till barnfamiljerna (SOU 1964: 36) som innehåller en sammanställning av vissa uppgifter ägnade att belysa den aktuella ekonomiska situationen för barnfamiljerna samt Hemarbete och servicekontakter (SOU 1965: 65) som utgör ett komplement till det tidigare betänkandet och omfattar kartläggande undersökningar dels av familjearbetet, dels av familjernas servicekontakter. Familjepolitiska kommittén arbetar med hithörande frågor och skall därvid samråda med familjeskatteberedningen. Till kommittén har överlämnats riksdagens framställning i anledning av motioner om jämställdhet mellan män och kvinnor inom socialförsäkrings-

systemet (andra lagutskottets utlåtande 38/1967) i vad den avser översyn av sjukförsäkringsreglerna att övervägas vid kommitténs fortsatta arbete. Till pensionsförsäkringskommittén har med anledning av nyssnämnda riksdagskrivelse i vad den avser översyn av reglerna om pensionsförsäkring givits tilläggsdirektiv. Även familjerättskommittén har att beakta hemarbetande kvinnors ekonomiska ställning. Härtill kommer den år 1967 tillsatta servicekommittén med uppgift att behandla frågor angående service i bostadsområden bl. a. i form av anordningar för barntillsyn.

Frågan om värdering av hemarbete har i visst avseende upptagits av familjedaghemsutredningen som i sitt betänkande Samhällets barntillsyn — barnstugor och familjedaghem (SOU 1967: 39) upptagit frågan om dagbarnvårdarens ersättning och uttalat (s. 49) att för en dagbarnvårdare med heltidsarbete (4 dagbarn) en ersättning motsvarande timlönen för hem- och barnsamariter (då 7:30 i ortsgrupp 4 efter fyllda 25 år) skulle vara motiverad.

Ytterligare värdering av hemarbetet har skett genom punktvis utförda tids- och kostnadsstudier samt den köksundersökning som är under arbete inom konsumentinstitutet, som även utarbetat förslag till en större undersökning av produktions- och arbetsförhållandena i enskilda hushåll, vilken avsett att förnya och utvidga en år 1957 företagen undersökning, redovisad 1961 under rubriken »1000 husmödrar om hemarbete». Till den planerade undersökningen utarbetades dels inom statens konsumentråd PM angående behovet av undersökningar i hemmen, dels inom statistiska centralbyråns utredningsinstitut PM med förslag till en undersökning av hushållens arbetsorganisation m. m. Anslag begärdes av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, som dock inte biföll ansökan.

Konsumentforskningen och dess organisation har upprepade gånger varit föremål för utredning. Konsumentupplysningsutredningen framlade i december 1966 delbetänkandet Effektivare konsumentforskning (Stencil H 1966: 3) som anmäldes i proposition 1967: 35 med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen. Utredningens förslag beträffande konsumentforskningen föranledde att en ny utredning, Konsumentutredningen, tillkallades i juni 1967 för att utreda riktlinjerna för den statliga konsumentupplysningen samt därmed sammanhängande forsknings-, provnings- och undersökningsverksamhet. Den nya utredningen har ännu inte avgivit några förslag.

Utskottet

I motionerna hemställs om utredning angående de hemarbetandes situation för att inordna dem i sociallagstiftningen samt om samordning och

komplettering av undersökningar beträffande en ekonomisk värdering av hemarbete.

Vid åtskilliga tillfällen har olika delfrågor beträffande socialförsäkring och pension för hemarbetande kvinnor behandlats av riksdagen och i vissa fall blivit föremål för utredning och förslag till åtgärder. Olika statliga utredningar har tillsatts för att lösa problem för hemarbetande eller för dessa och andra grupper gemensamt. Utskottet förutsätter att dessa utredningar beaktar de önskemål som framförts i motionerna I: 302 och II: 414.

Undersökningar beträffande kostnaderna för barns konsumtion, vård och uppfostran har utförts ett flertal gånger. Andra undersökningar har tagit sikte på att värdera övriga delar av hemarbetet. Konsumentforskningen och dess organisation är föremål för utredning. I avvaktan på resultatet av denna kan några större undersökningar endast med svårighet igångsättas.

Utskottet finner ej anledning att frångå vad utskottet uttalade i sitt utlåtande till föregående års riksdag (10/1968) att ansträngningar gjorts för att värdera det arbete som utförs i hemmet och för att trygga de hemarbetandes ekonomiska ställning samt att motionärernas önskemål om utredning måste anses tillgodosedda genom redan tillsatta utredningars arbete. Utskottet finner sig därför ej kunna tillstyrka bifall till motionerna I: 50 och II: 57.

Med hänsyn till pågående utredning om konsumentforskningen synes det olämpligt att binda resurser och arbetskraft vid större undersökningar beträffande hemarbete. Utskottet finner sig därför ej heller kunna tillstyrka bifall till motionerna I: 302 och II: 414.

Utskottet får alltså hemställa

- 1) att de likalydande motionerna I: 50 och II: 57 icke föranleder någon riksdagens åtgärd;
- 2) att de likalydande motionerna I: 302 och II: 414 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 februari 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

EINAR LARSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller (s), Hedlund (s), Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson (s)*, Kilsmo (fp), fröken Stenberg (m)*, herrar Ernst Olsson (cp)*, Hansson (s), Ove Karlsson (s), fröken Pehrsson (cp), herrar Axelson (fp)* och Ingvar Andersson (m);

från andra kammaren: herrar Larsson i Borrbý (cp), Nilsson i Bäste-

kille (m), fru Hörnlund (s), herrar Johansson i Simrishamn (s)*, Andersson i Örebro (fp), Wiklund i Härnösand (s), Hansson i Piteå (s)*, Hugosson (s), Göransson (s), Johansson i Växjö (cp), fru Fränkel (fp) och herr Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Hörnlund* (s).